

Sprawozdanie

W tej kończącej się kadencji KRRP działała pod nieustanną presją lawinowo formułowanych projektów ustaw wnoszonych na posiedzenie rządu i parlamentu – zawierających istotne zmiany statusu naszego zawodu i samorządu zawodowego. Proponowane i uchwalane ustawy i związane z nimi rozporządzenia wykonawcze wymagały nie tylko zajmowania stanowiska, uczestnictwa w pracach parlamentarnych, ale i kierowania spraw do Trybunału Konstytucyjnego. Trzeba było również podejmować działania interpretacyjne i koordynacyjne dla zrealizowania uchwalanych zmian. Ponadto nastąpiła zasadnicza zmiana ilościowa wpisów na listę radców prawnych i aplikantów radcowskich i odmawiania tych wpisów i w związku z tym wzrosła liczba odwołań i skarg do sądów administracyjnych. Słaba jakość uchwalanego prawa z zakresu naszego zawodu, jak i niejednolite orzecznictwo sądowe stwarzało tutaj poważne wyzwanie dla działania krajowego organu samorządu jako organu odwoławczego.

Środowisko radców prawnych i aplikantów radcowskich poprzez publikacje w *Radcy Prawnym* było na bieżąco szczegółowo informowane o projektach przebiegu prac nad nimi, stanowisku naszego samorządu i uchwalanych przepisach. W sprawozdaniu ograniczamy się więc do ogólnego zestawienia dokonanych i projektowanych zmian w statusie zawodu i jego samorządu, oraz działań z tym związanych.

Sytuacja zawodu radcy prawnego

1. Zakres wykonywania zawodu radcy prawnego

KRRP podejmowała nieustanne działania dla poszerzenia ustawowego zakresu wykonywania zawodu. Występowaliśmy z odpowiednimi sugestiami bądź wnioskami w procesie tworzenia prawa, jak i sprzeciwialiśmy się projektowanym często ograniczeniom tego zakresu. W ten sposób kontynuowaliśmy działania podejmowane przez nasz samorząd po wejściu w życie w 1997 r. wielkiej nowelizacji ustawy o radcach prawnych. Działania te doprowadziły do dzisiejszego stanu prawnego, w którym zakresy wykonywania zawodu przez radców prawnych i adwokatów pokrywają się w pełni, za wyjątkiem obron w sprawach o przestępstwa i przestępstwa karnoskarbowe. Należy też tu wspomnieć, że takie działania były prawie zawsze kontestowane przez adwokaturę.

I tak:

1.1 Zasadnicze poszerzenie zakresu wykonywania zawodu nastąpiło nowelą do naszej ustawy z maja 2005 r. – którą zmieniono art. 4 i skreślono ust. 2 w art. 8. W następstwie tego uzyskaliśmy dostęp do spraw rodzinnych i opiekuńczych, a także usunięto ograniczenia w świadczeniu pomocy prawnej osobom fizycznym niebędącym przedsiębiorcami. Poszerzono również zakres naszego występowania w charakterze pełnomocników w postępowaniu karnym. Wobec praktyki wielu sądów żądających dalszego składania przez radców prawnych bezprzedmiotowych już oświadczeń o niepozostawaniu w stosunku pracy podjęliśmy działania dla wykreślenia z k.p.c. art. 89 § 3, jak i z ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi art. 37 § 3. Wielokrotnie ponawiane wstąpienia do Ministra Sprawiedliwości i przewodniczących odpowiednich komisji sejmowych doprowadziły do skreślenia tych przepisów.

Nie nastąpiło jednak wykreślenie § 2 i § 3 w art. 88 k.p.k., co byłoby oczywistą konsekwencją zmiany w art. 4 naszej ustawy. Nasze stanowisko, iż w tej kolizji ustaw należy dać pierwszeństwo ustawie o ustroju zawodu, określającej przecież zakres jego wykonywania, nie spotkało się z poparciem Sądu Najwyższego, który w uchwale „siódemki” uznał, iż tutaj pierwszeństwo mają ograniczenia wynikające z k.p.k. (taki sam problem został inaczej rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy w roku 1997 w odniesieniu do k.p.c.). Po tej uchwale podjęliśmy kilkakrotnie działania, by doprowadzić do w/w skreślenia – dotąd bezskutecznie. W tym zakresie uzyskaliśmy ostatnio poparcie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, która wystąpiła z argumentacją, iż poszerzenie zakresu uprawnień radcy prawnego w postępowaniu karnym sprzyja dostępności do pomocy prawnej.

1.2 Radca prawny na równi z adwokatem może być:

- pełnomocnikiem w postępowaniu przed sejmową komisją śledczą (ustawa z 2005 r.);
- obrońcą obwinionego w postępowaniu o naruszenie dyscypliny budżetowej (ustawa z 2005 r.);
- nadal obrońcą w postępowaniu o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Tutaj rządowy projekt zmiany ustawy pozbawiał nas tych uprawnień, a nasze wystąpienie spowodowało odstąpienie od tego ograniczenia. Doprowadziliśmy ponadto do usunięcia z projektu niekorzystnego przepisu o odpowiedzialności przedsiębiorcy (też radcy prawnego), który bezpośrednio działał z obwinionym podmiotem zbiorowym;
- obrońcą w sprawach o wykroczenia skarbowe (ustawa z 2005 r.). Tutaj również występowaliśmy o poszerzenie przymusu adwokacko-radcowskiego na wznowienie postępowania;

- 1.3 Niezrozumiały sprzeciw adwokatury spowodował, że dokonane w 2007 r. zmiany w naszej ustawie i Prawie o adwokaturze przewidują, iż radca prawny nie może być obrońcą adwokata w postępowaniu dyscyplinarnym, zaś adwokat może być obrońcą radcy prawnego.
- 1.4 KRRP w wystąpieniu do Rzecznika Praw Obywatelskich zajęła stanowisko, iż radca prawny może reprezentować klienta w sprawie przeciwko innemu radcy prawnemu.

2. Ochrona wykonywania zawodu

- 2.1 Niezwykle istotną ingerencją w reguły wykonywania naszego zawodu stały się zmiany w procedurze cywilnej i karnej, oraz w Prawie o ustroju sądów powszechnych dyscyplinujące pełnomocników procesowych. Rząd wniósł do parlamentu projekt takich zmian wprowadzających cały system środków dyscyplinujących pełnomocników, ale i dziekana rady izby. Środki te były niezwykle restrykcyjne zważywszy na wysokość grzywien i kar porządkowych, a także przesłanki i tryb, i zastosowania. Sprzeciwialiśmy się takiemu systemowi dyscyplinowania pełnomocników, widząc w tym zagrożenie dla niezależności wykonywania zawodu, naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu, oraz złamanie prawnej ochrony radcy prawnego przy wykonywaniu czynności zawodowych. Uważaliśmy bowiem, iż należyte korzystanie przez sądy z systemu sygnalizacji uchybień i właściwe prowadzenie postępowań dyscyplinarnych stanowić będzie wystarczające *remedium* na nieodpowiednie zachowania w procesie. W szczególności byliśmy przeciwni nakładaniu kar na dziekana za nieudzielenie odpowiedzi na sygnalizację, nakładaniu kar na pełnomocnika i możliwość odebrania mu głosu w danej kwestii. Prace parlamentarne nad tymi zmianami obfitowały w wiele kolejnych zwrotów, a ich zwieńczeniem stało się przyjęcie przepisów wprowadzających środki dyscyplinujące, ale przepisy te istotnie różnią się co do zakresu, przesłanek stosowania i surowości od projektów proponowanych przez Ministra i rząd. Niewątpliwie również Krajowa Rada swoimi wstąpieniami przyczyniła się do zmniejszenia zakresu i surowości tych środków.
- 2.2 Według ustawy o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa na stanowisko radcy lub starszego radcy prokuraturii mogą być powoływane również osoby wpisane na listę radców prawnych. Nasze starania doprowadziły do tego, iż osoby takie mogą wówczas, z powołaniem się na zmienioną naszą ustawę, zawiesić prawo wykonywania zawodu radcy prawnego, a nie skreślać się z listy. Bezskutecznie staraliśmy się również o to, by radca prawny zatrudniony w Prokuraturii mógł na ogólnych zasadach tam obowiązujących

podejmować dodatkowe zatrudnienie polegające na świadczeniu pomocy prawnej (podobnie jak w organach administracji publicznej). Występowaliśmy również przeciwko tak znacznemu ograniczeniu uprawnień zawodowych radców zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych Skarbu Państwa, proponując podwyższenie wartości sprawy powodującej wyłączną kompetencję Prokuraturii oraz dopuszczenie tych radców do występowania przed Sądem Najwyższym.

2.3 Z naszej inicjatywy Minister Sprawiedliwości (G. Kurczuk) powołał zespół składający się z jego przedstawicieli i przedstawicieli radców prawnych i adwokatów, którego celem było opracowanie systemu ustalania wynagrodzenia za działania pełnomocnika procesowego. Przedstawialiśmy wówczas propozycję, by wynagrodzenie to uzależniać m.in. od ilości rozpraw i przeprowadzonych dowodów w danej sprawie, a nie od uznania sądu. Prace zespołu zostały wstrzymane, a nasze propozycje uznano za zbyt daleko idące, nie przedstawiając jednak żadnej propozycji zmiany niedoskonałego systemu i niekorzystnej dla nas praktyki sądów. Podjęliśmy interwencję u Ministra Sprawiedliwości A. Kalwasa, co spowodowało podjęcie prac nad zmianą rozporządzenia w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielanej z urzędu. W toku tych prac wskazywaliśmy na praktykę sądów zasądzających z reguły stawkę minimalną, a także podnieśliśmy kwestię doliczania podatku VAT oraz zwiększenia wysokości niektórych stawek. Nasze starania zakończyły się połowicznym acz istotnym sukcesem. Minister Sprawiedliwości rozporządzeniem z października 2005 r. zmienił zasady ustalania wynagrodzeń pełnomocnika. Obecnie regułą jest, iż przy ustalaniu wynagrodzeń sąd zawsze musi brać pod uwagę niezbędny nakład pracy pełnomocnika, charakter sprawy oraz wkład w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia, i od oceny tych okoliczności uzależnić, w sposób uzasadniony, przyznawane wynagrodzenie. Ujawnienie motywów rozstrzygnięcia sądu umożliwia jego zaskarżenie. Poprzednio sąd bez uzasadnienia mógł przyznawać stawkę minimalną, a uzasadniał tylko te przypadki, gdy przyznawał jej wielokrotność. Powyższą zmianą podwyższono stawkę również o VAT, ale tylko wynagrodzenia w sprawach, gdy radca zastępuje stronę z urzędu.

2.4 Na skutek skargi radcy prawnego pozbawionego w postępowaniu cywilnym prawa do nieujawniania okoliczności objętych tajemnicą zawodową i ukaranego grzywną za odmowę zeznań w tym zakresie KRRP podjęła uchwałę wskazującą na bezwzględny charakter obowiązku dochowania tej tajemnicy w postępowaniu cywilnym. Uchwałę przekazano prezesom sądów. W tej sprawie sąd apelacyjny uchylił nałożoną grzywnę

uznając, że tajemnica zawodowa określona w naszej ustawie jest tajemnicą istotną w rozumieniu art. 261 § 2 k.p.c., a przepisy k.p.c. nie przewidują możliwości zwolnienia z tej tajemnicy.

- 2.5 Niezwykle ważnym problemem stała się ochrona tajemnicy zawodowej przy stosowaniu ustawy o tzw. praniu brudnych pieniędzy. W marcu 2004 r. zmieniono ustawę o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł w ten sposób, że również radca prawny wykonujący zawód poza stosunkiem pracy został zaliczony do „instytucji obowiązanych”, a tym samym na niego obowiązkami związane z identyfikacją klientów, rejestrowaniem transakcji, przekazywaniem informacji i dokumentów Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowych, który może te informacje przekazywać innym organom. Wprowadzono również zakaz informowania klienta o wykonaniu przed radcą tych obowiązków. Wyłączenie tych obowiązków odnosiło się tylko do sytuacji, gdy radca prawny reprezentuje klienta albo udziela porady w związku z toczącym się postępowaniem. Takie uregulowanie umożliwiło interpretację, iż konieczne jest wykonanie przez radcę prawnego w/w obowiązków naruszających tajemnicę zawodową w istotnie szerszym zakresie, niż przewidywała to implementowana Dyrektywa. CCBE w swoich Wytycznych zobowiązał krajowe organizacje prawnicze do pilnowania, by rządy w regulacjach krajowych nie wykraczały poza zakres Dyrektywy.
- 2.6 W takiej sytuacji KRRP wystąpiła w czerwcu 2005 r. do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie zgodności z Konstytucją niektórych przepisów tej ustawy. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z lipca 2007 r. uznał, że przepisy ustawy nakładające obowiązki również na radców prawnych są zgodne z Konstytucją, ale tylko w zakresie w jakim nie dotyczą sytuacji, gdy radca prawny świadcząc pomoc prawną ustala sytuację prawną klienta lub wykonuje inną czynność mającą związek z postępowaniem sądowym. Osiągnęliśmy więc podstawowy cel – obowiązki informacyjne naruszające tajemnicę zawodową nie muszą i nie mogą być wykonywane nie tylko wtedy, gdy radca reprezentuje klienta w postępowaniu sądowym, ale i wtedy, gdy ustala - poza takim postępowaniem - jego sytuację prawną.
- 2.7 Sąd Najwyższy potwierdził reprezentowany przez KRRP pogląd, że adwokat może dać pełnomocnictwo substytucyjne również radcy prawnemu (adwokatura reprezentowała pogląd przeciwny). Usunęło to niewątpliwie trudności występujące w kancelariach, w których pracują przedstawiciele obu zawodów.

- 2.8 Starania Krajowej Rady pozwoliły utrzymać bardzo korzystne zasady ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej radców prawnych w corocznie zawieranych umowach generalnych. Uzyskana suma gwarancyjna od jednego zdarzenia w ramach ubezpieczenia podstawowego wynosząca 100 tys. euro w pełni spełnia wymogi postawione przez CCBE. Niezwykle korzystna jest również wynegocjowana możliwość ubezpieczenia dodatkowego o dalszy 1 mln złotych (z tej możliwości korzysta jednak stosunkowo niewielu radców prawnych, co doprowadziło do współdziałania z brokerem ubezpieczeniowym dla wypracowania nowej oferty w tym zakresie, dającej radcom bardziej zróżnicowane możliwości dostosowane do sytuacji rynkowej kancelarii).
- 2.9 Po zmianie przepisów ubezpieczeniowych konieczne stało się uzyskanie w umowie generalnej jednoznacznego przepisu, że zakład ubezpieczeń nie ma regresu do radcy prawnego również w przypadku rażącego niedbalstwa. Cel ten został osiągnięty.
- 2.10 KRRP wystąpiła jako uczestnik w postępowaniu przed NSA przy rozpatrywaniu skargi radcy prawnego – żołnierza zawodowego na decyzję o jego uposażeniu.
- 2.11 Wystąpiliśmy również do Ministra Sprawiedliwości, by w pracach nad programem działania rządu w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka uwzględniono taką zmianę polskich procedur, któraby zapewniła informowanie radcy prawnego o tym, iż powierzona mu „urzędówka” dotyczy wniesienia kasacji, a także umożliwiła, w interesie strony, dochowania terminu do wniesienia kasacji w sytuacji, gdy wyznaczony radca prawny w sposób uzasadniony wystąpił o zwolnienie go z obowiązku, bądź też odmówił sporządzenia kasacji z przyczyn merytorycznych.
- 2.12 Ustawą o swobodzie działalności gospodarczej działalność zawodowa polegająca na świadczeniu pomocy prawnej przez radcę prawnego została włączona do pojęcia działalności gospodarczej, a radca prawny stał się „przedsiębiorcą”. Wymaga to więc podwójnej rejestracji kancelarii indywidualnych lub spółek cywilnych – w ewidencji przedsiębiorców, oraz na liście radców prawnych. Staraliśmy się w wielu wystąpieniach do Ministerstwa Gospodarki, a potem w parlamencie, utrzymać poprzednie rozwiązanie legislacyjne, że nie prowadzimy działalności gospodarczej, bądź też spowodować dodanie przepisu, iż pierwszeństwo będzie miała ustawa o radcach prawnych i wystarczy wpis na listę w radach izby. Było to działanie skoordynowane z działaniami innych zawodów prawniczych działających w ramach nieformalnego Porozumienia ich samorządów i niektórych innych podmiotów prawniczych. Po uchwaleniu ustawy występowaliśmy o przedłużenie okresu *vacatio legis* (z poparciem Ministra Sprawiedliwości Andrzeja

Kalwasa), by umożliwić opracowanie całościowego systemu i rejestrowanie naszych usług w KRS. Nie przyniosło to pożądaných skutków.

- 2.13 KRRP występowała do Prezydenta RP, gdy przygotowywał zmianę w ustawie lustracyjnej, a potem do Marszałka Sejmu, o taką zmianę ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa, któraby wyłączała również radcę prawnego z kręgu osób z którymi tajną współpracę mogą nawiązywać tzw. służby specjalne (ABW, CBA, wywiady i kontrwywiad). Dotąd takie wyłączenie odnosi się tylko do sędziów, prokuratorów i adwokatów. Kończąca się kadencja parlamentarna uniemożliwiła sfinalizowanie tego wniosku.
- 2.14 Wystąpiliśmy do Sejmu z zastrzeżeniami wobec projektu ustawy (już nie uchwalonej) o ograniczeniach związanych z pełnieniem funkcji publicznych. Projekt przewidywał bowiem, że ograniczenia te mogłyby znaleźć zastosowanie również do radców prawnych wykonujących przecież nie funkcje publiczne, lecz zawód zaufania publicznego i będących przedsiębiorcami.
- 2.15 W toku prac nad projektem ustawy o lekarzu sądowym występowaliśmy skutecznie o zmianę projektowanych przepisów przewidujących, że zaświadczenie wydaje wyłącznie lekarz miejsca prowadzenia sprawy na rzecz przepisów, że ma to być lekarz miejsca zamieszkania. Uzyskaliśmy również wyeliminowanie projektowanych przepisów przerzucających na stronę przeciwną kosztów wystawiania zaświadczeń.
- 2.16 W toku prac nad zmianami w k.p.c. byliśmy przeciwko zbyt daleko idącym uprawnieniom profesorów i doktorów habilitowanych występujących jako pełnomocnicy procesowi, a także postulowaliśmy objęcie przymusem adwokacko-radcowskim również sporządzania skargi kasacyjnej.
- 2.17 W pracach nad ustawą dotyczącą skargi o naruszeniu prawa strony do rozpoznania w terminie jej sprawy w sądzie proponowaliśmy bezskutecznie wprowadzenie w tym postępowaniu przymusu radcowsko adwokackiego.
- 2.18 W związku z sygnalizowanym KRRP problemem dotyczącym relacji między pracodawcami będącymi urzędami administracji publicznej a zatrudnionymi tam radcami prawnymi zorganizowaliśmy dwukrotne spotkanie z dyrektorami generalnymi ministerstw, urzędów centralnych i wojewódzkich dla przedstawienia naszego stanowiska o obowiązywaniu naszej ustawy również wobec tych radców prawnych.
- 2.19 KRRP po upublicznieniu raportu Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie rynku usług prawniczych przedstawiła swoje zastrzeżenia do tego opracowania podkreślając, że opracowanie nie zostało poprzedzone stanowiskiem samorządu

zawodowego i nie uwzględnia ono specyfiki wykonywania zawodu przy formułowaniu bardzo dyskusyjnych wniosków dotyczących niezaspokajania pomocy prawnej, zakazu reklamy i zakazu korzystania z pośredników. Zastrzeżenia te przekazano również do CCBE w związku z pracami nad Dyrektywą o usługach.

3. Prawo wewnętrzne samorządu

Krajowa Rada podjęła wiele uchwał o charakterze interpretacyjnym i koordynującym w sprawach dotyczących wykonywania zawodu. Uregulowano:

- udział kancelarii w rankingach prawniczych. Na liczne sygnały o naruszaniu zasad etyki zawodowej przy formułowaniu treści rankingów (zasady, kryteria oceny, zakres informacji, itp.) wystąpiliśmy o nieuczestniczenie w takich rankingach, wskazując na odpowiedzialność dyscyplinarną związaną z zachowaniem sprzecznym z Zasadami Etyki. Na wyrażoną przez KRRP gotowość do współdziałania z redakcjami czasopism redagujących rankingi czasopisma te zareagowały pozytywnie i rzeczowe dyskusje z redakcjami doprowadziły do znaczącej zmiany treści rankingów;
- w związku z wprowadzonymi do procedury cywilnej obowiązkami sądów dotyczącymi sygnalizowania dziekanom wadliwości prawnej apelacji i skarg kasacyjnych sporządzonych i wnoszonych przez radców prawnych, KRRP wskazało na to, że sygnalizacje takie są powiadomieniem o nienależnym wykonywaniu zawodu, a więc mogą stać się przesłanką odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zobowiązuje to rady izb do przeprowadzenia stosownego postępowania wyjaśniającego, ewentualnego skierowania sprawy do rzecznika dyscyplinarnego i powiadomienia sądu – autora sygnalizacji;
- KRRP uregulowała tryb postępowania rad izb przy wykonywaniu obowiązków z ustawy lustracyjnej, a następnie tryb postępowania po wyroku Trybunału Konstytucyjnego;
- podjęto również próbę uzyskania takiej zmiany naszej ustawy, która stwarzałaby możliwość uregulowania przez KRRP: obowiązku stałego doskonalenia zawodowego, sposobu wykonywania zawodu we wszystkich ustawowych formach, oraz uzyskiwania zweryfikowanej i formalnie potwierdzonej specjalizacji w danej dziedzinie prawa. Wystąpienie w tej sprawie do Ministerstwa Sprawiedliwości nie spowodowało pozytywnej reakcji;
- po wejściu w życie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej podjęto uchwałę wyjaśniającą zasady rejestrowania świadczenia pomocy prawnej jako działalności gospodarczej;

- w związku z licznymi zmianami ustawowymi poszerzającymi zakres wykonywania zawodu jak i w związku z implementacją Dyrektywy o udzielaniu pomocy prawnej (również przedsądowej) mieszkańcom państw Unii Europejskiej, KRRP uchwaliła nowy regulamin wyznaczania radców prawnych do prowadzenia spraw z urzędu w postępowaniach: cywilnym, karnym, karnoskarbowym, o wykroczenia (z dyżurami telefonicznymi), przed sądami administracyjnymi, przed Trybunałem Konstytucyjnym, o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, przy udzielaniu pomocy mieszkańcom UE, a także przy wyznaczaniu przez dziekana zastępcy radcy prawnego skreślonego z listy albo niemogącego czasowo wykonywać czynności zawodowych;
- wejście w życie ustawy o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w RP spowodowało konieczność uchwalenia regulaminu przeprowadzenia testu umiejętności dla prawników zagranicznych ubiegających się o wpis na listę radców prawnych, a także regulaminu o zasadach współdziałania radcy prawnego z prawnikiem zagranicznym reprezentującym klienta w postępowaniu, w którym wymagana jest reprezentacja przez radcę prawnego lub adwokata;
- zasadnicza zmiana ilościowa osób przyjmowanych na aplikację, sposobu ich egzaminowania, a także ciągła zmiana prawa wymagały uchwalenia nowego regulaminu aplikacji, a także zawarcia Porozumień z Prezesem NSA i Ministerstwem Sprawiedliwości co do zasad przeprowadzania praktyk w organach wymiaru sprawiedliwości;
- zmianie ulegały również regulaminy działania organów samorządu zawodowego w tym dotyczące stron internetowych.

4. Dostęp do zawodu

4.1 Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z lutego 2004 r. uznał za niezgodny z Konstytucją przepis naszej ustawy upoważniający samorząd zawodowy do uregulowania zasad przeprowadzania konkursu na aplikację. Trybunał przyjął, że ingerencja w prawa i wolności obywatelskie (wybór zawodu) wymaga uregulowania na poziomie ustawy, a konstytucyjna piecza przyznana samorządowi nie upoważnia go do ingerowania w tym zakresie. Trybunał podkreślił konieczność wykorzystania w nowej regulacji prawnej dotychczasowych doświadczeń samorządu zawodowego i wskazał, że przepisy poprzednie korzystały z domniemania konstytucyjności do czasu ich zakwestionowania przez Trybunał, oraz że odnosi się to także do następstw uchwał organów samorządu. Problemy zakwestionowane

tym wyrokiem, odnoszące się do spraw wpisowych w toku, jak i spraw uprzednio rozstrzygniętych, stwarzały wiele wątpliwości w postępowaniach przed organami samorządu jak i wywoływały rozbieżne, często dyskusyjne orzeczenia sądów administracyjnych. Rozwiązywanie tych problemów wymagało znaczącego zaangażowania KRRP jako organu odwoławczego.

4.2 Powyższy wyrok miał decydujący wpływ na toczące się przez dwa lata prace parlamentarne nad zmianami naszej ustawy, Prawa o adwokaturze oraz Prawa o notariacie (projekt złożony przez Klub Poselski Prawa i Sprawiedliwości i konsekwentnie popierany przez Klub Platformy Obywatelskiej). Niemożność przeprowadzenia konkursu na aplikację według dotychczasowych przepisów uchwalonych przez samorząd, jak i kończąca się kadencja parlamentu spowodowały przyspieszenie prac z uszczerbkiem dla jakości legislacji. Również Prezydent RP nie skorzystał z inicjatywy legislacyjnej i nie wniósł do Sejmu własnego projektu opartego na raporcie z wielomiesięcznych prac powołanego przez siebie zespołu składającego się z przedstawicieli trzech zawodów prawniczych, Ministerstwa Sprawiedliwości i profesorów prawa. Raport ten, jak i projekt rządowy przygotowany przez Ministra Sprawiedliwości Andrzeja Kalwasa regulujący w sposób rozsądny, na okres przejściowy, przeprowadzanie konkursu na aplikację - dawały podstawę do uregulowania szerokiego dostępu do zawodów prawniczych w sposób zgodny z Konstytucją, tj. z poszanowaniem przyznanej samorządowi pieczy.

W toku wielomiesięcznych prac nad w/w projektem KRRP podejmowała kilka uchwał ustosunkowujących się do proponowanych nieustannie w Sejmie kolejnych zmian projektu, a także zawierających konkretne propozycje rozwiązań, m.in. w zakresie dostępu do egzaminu radcowskiego bez aplikacji, ale po należytej zorganizowanej, przeprowadzanej i nadzorowanej praktyce prawniczej w kancelariach i biurach prawnych. Przedstawiciele KRRP uczestniczyli w ponad 50 posiedzeniach komisji i podkomisji parlamentarnych, sprzeciwiając się niekonstytucyjnym i niechlujnym legislacyjnie projektom zmian. Przedkładaliśmy również ekspertyzy profesorskie oraz prowadziliśmy rozmowy z parlamentarzystami. Niemożliwe jednak było dotarcie z naszymi zastrzeżeniami do mediów, które wówczas bardzo jednostronnie przedstawiały problem dostępu do zawodu, bezkrytycznie popierając populistyczne i nierzetelne wypowiedzi Stowarzyszenia *Fair Play* i Parlamentu Studentów. Polityczny sojusz obu w/w Klubów Parlamentarnych powodował automatyczne i bezkrytyczne przyjmowanie kolejnych zapisów, nawet jeśli były poprzedzane merytoryczną krytyką wynikającą nie tylko ze stanowisk samorządów zawodowych, ale i ekspertyz. Sejm i Senat odrzuciły w głosowaniu projekt rządowy i uchwaliły projekt obu

Klubów, choć niewielką ilością głosów. Wystąpiliśmy jeszcze do Prezydenta RP (A. Kwaśniewskiego) o skorzystanie z weta bądź skierowanie ustawy do Trybunału Konstytucyjnego – jednak bezskutecznie.

4.3 Po wejściu w życie powyższej ustawy zmienione zostały zasady konkursu na aplikację. Decydował o nich Minister Sprawiedliwości, zaś nasz samorząd mógł wydelegować do komisji ds. pytań i do komisji konkursowych po dwie osoby na siedmioro członków komisji. W grudniu 2005 r. organy naszego samorządu przeprowadziły po raz ostatni konkurs na aplikację wg starych zasad. Po przeprowadzeniu tego konkursu nastąpiły trudności związane z nieprecyzyjnymi sformułowaniami części pytań i prawidłowości odpowiedzi. Problemy z tym związane KRRP - pomimo toczącego się śledztwa (umorzonego) i nacisków na kolejne korekty wyników konkursu - rozwiązywała konsekwentnie stojąc na stanowisku, iż korekty raz dokonane są ostateczne, oraz że brak jest jakichkolwiek doniesień bądź dowodów, że miało miejsce udostępnienie pytań w niektórych izbach.

Projekty rozporządzeń wykonawczych Ministra Sprawiedliwości do zmienionej ustawy, odnoszące się do konkursu na aplikację i egzaminu radcowskiego były szczegółowo opiniowane przez KRRP – z niewielkim skutkiem merytorycznym. KRRP sprzeciwiło się również stanowczo obniżeniu przez nowego Ministra opłat za aplikację,

Sugestie KRRP i wywołane nimi starania posłów radców prawnych i adwokatów doprowadziły do zmiany ustawy nowelizującej w ten sposób, że aplikanci wpisani na listy przed jej wejściem w życie zdają egzamin radcowski według poprzednich zasad ustalanych przez samorząd. Ostatni raz w 2008 r.

4.4 W styczniu i maju 2006 r. KRRP podjęła uchwały o wystąpieniu do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o ocenę zgodności z Konstytucją niektórych przepisów ustawy nowelizującej z 2005 r. W porównaniu z wnioskiem złożonym przez NRA wystąpiliśmy również z zarzutami dotyczącymi braku przepisów przejściowych w sprawie czasu trwania i ograniczenia ilości kadencji organów samorządu oraz dopuszczenia do wykonywania zawodu bez aplikacji i egzaminu radców Prokuraturii Generalnej, a bez aplikacji – doktorów nauk prawnych, referendarzy i asystentów sędziego. Wyrokiem z listopada 2006 r. Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodne z Konstytucją przepisy ustawy nowelizującej:

- pozbawiające samorząd zawodowy wpływu na ustalanie zasad i treści egzaminu radcowskiego oraz na odwołanie od jego wyników;
- stwarzające możliwość świadczenia pomocy prawnej w zakresie zawodu zaufania publicznego przez osoby nieposiadające tytułu zawodowego radca prawny;

- zezwalające na wpis na listę radców prawnych osób po innych egzaminach prawniczych, ale bez odpowiedniej praktyki;
- dopuszczające do egzaminu radcowskiego bez aplikacji osoby z pięcioletnim okresem „praktyki” uregulowanej w tej ustawie.

Wyrok Trybunału wymaga odpowiednich zmian również w naszej ustawie, w szczególności dotyczących przeprowadzania egzaminu radcowskiego. Zmian tych do końca skróconej kadencji parlamentu nie przeprowadzono, ponieważ nie podjęto prac zaraz po wyroku Trybunału w sprawie adwokatów (kwiecień 2006 r.). W styczniu 2007 r. Ministerstwo przedstawiło projekt zmian, a w lutym odbyły się tamże dwie narady z udziałem naszych przedstawicieli. Przedstawiony projekt ustawy przygotowany dla realizacji wyroku Trybunału w bardzo istotnym zakresie nie uwzględnia jednak zastrzeżeń i ocen sformułowanych przez Trybunał. KRRP zwróciła na to uwagę w dwóch kolejnych uchwałach, przedkładając też konkretne zastrzeżenia i propozycje treści zakwestionowanych przepisów. Niektóre z tych uwag zostały uwzględnione w kolejnej wersji projektu, ale uwagi natury zasadniczej nie zostały przyjęte (odnosi się to w szczególności do zbyt wielu nieprecyzyjnie określonych dróg dostępu do zawodu radcy prawnego bez odpowiedniej praktyki, a także przebiegu egzaminu radcowskiego). Odnotować natomiast należy, że w komisjach przygotowujących i przeprowadzających egzamin radcowski proponuje się równe uczestnictwo przedstawicieli Ministra i radców prawnych. Projekt tej ustawy nie stanowi jednak wraz z jednocześnie przedstawionym projektem ustawy o licencjach prawniczych żadnego spójnego systemu dostępu do wykonywania usług prawniczych.

4. Ustawa lustracyjna

KRRP nie była co do zasady przeciwna włączeniu radców prawnych do kręgu zawodów objętych ustawą lustracyjną (adwokaci są objęci lustracją od początku). Na zapytanie Trybunału Konstytucyjnego skierowane do KRRP przed rozprawą, na której rozpatrzono wniosek o zbadanie zgodności z Konstytucją tej ustawy, zajęliśmy stanowisko, iż:

- zawód radcy prawnego nie powinien być w ustawie definiowany jako „funkcja publiczna”;
- nie ma żadnych podstaw do różnicowania sytuacji prawnej adwokatów i radców prawnych (R. Kalisz reprezentujący grupę posłów wnioskodawców występował o objęcie lustracją wyłącznie adwokatów);

- ustawowe sankcje za niezłożenie oświadczenia w terminie są nieproporcjonalne, a tryb ich zastosowania przez organy samorządu – nieokreślony.

Wyrok Trybunału niewątpliwie wyszedł naprzeciw naszym zastrzeżeniom. Ustawa lustracyjna został przed wyrokiem zrealizowany przez rady niektórych izb według zasad ustalonych przez KRRP. Sposób postępowania po wyroku też został ustalony przez KRRP.

Obecnie po kolejnej zmianie tej ustawy, rady izb będą zobowiązane do ponownego zrealizowania obowiązku wezwania do składania oświadczeń i ich przyjmowania.

6. Projekty ustaw przedstawione przez Ministra Sprawiedliwości

W latach 2006 i 2007 Minister przedstawił projekty ustaw dotyczące:

- postępowania dyscyplinarnego wobec osób wykonujących niektóre zawody prawnicze (w tym radców prawnych);
- licencji prawniczych;
- zmian w ustawie o radcach prawnych oraz w Prawie o adwokaturze w zakresie ustalania opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości, oraz wysokości opłat za niektóre czynności radców prawnych niedokonywane przed organami wymiaru sprawiedliwości. Do tego projektu dołączono nowe rozporządzenie wykonawcze.

Projekty te, bądź zostały już przyjęte przez rząd, bądź nawet skierowane do parlamentu, a nad projektem o opłatach toczą się prace nawet w okresie kampanii wyborczej.

Z powyższych projektów wynika, że:

- powołuje się nowy, zależny od organu administracji rządowej, zawód prawniczy – nie będący zawodem zaufania publicznego (bez ustalonych zasad etyki i odrębnego postępowania dyscyplinarnego). Osoba, której przyznano licencję miałaby być upoważniona do świadczenia pomocy prawnej w pełnym zakresie (tak jak adwokat) – bez konieczności odbycia odpowiedniej praktyki i złożenia egzaminu w pełnym zakresie;
- odbierze się samorządowi uprawnienie do prowadzenia postępowania dyscyplinarnego przekazując ściganie przewinień dyscyplinarnych prokuratorom podległym Ministrowi, zaś orzekanie – sądom apelacyjnym oraz Sądowi Najwyższemu. Udział organów samorządu w postępowaniu byłby ograniczony tylko do sytuacji, w których organ taki zawiadomił prokuratora o popełnieniu przewinienia;
- likwiduje się zasadę wolności gospodarczej, swobodę kontraktowania radcy prawnego z klientem, oraz swobodę przepływu osób i usług w Unii Europejskiej. Umowa z klientem

przestaje być umową starannego działania, a staje się – z punktu wynagrodzenia – umową rezultatu. Ograniczenie wysokości zaliczek (do 2%), a także wprowadzenie groteskowo niskich stawek wynagrodzenia za poszczególne czynności, jak i uzależnienie jego wypłaty i wysokości od wyniku sporu podważa możliwość ekonomicznego istnienia kancelarii. Jednocześnie nakłada się na radcę prawnego obowiązek składania dodatkowych oświadczeń majątkowych kontrolowanych przez organ samorządu i organ podatkowy.

Wszystkie te projekty zostały stanowczo oprotestowane co do zasady uchwałami Krajowej Rady, które upubliczniono w bardzo szerokim zakresie. Krytyczne stanowisko wobec nich zajęły m.in. Rada Legislacyjna, Krajowa Rada Sądownictwa, Rzecznik Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka. O zagrożeniach dla niezależności wykonywania zawodu i jego samorządności informowaliśmy CCBE i IBA. Krajowa Rada zorganizowała w październiku 2006 r. konferencję prasową z udziałem reprezentatywnych przedstawicieli tych międzynarodowych instytucji na temat zagrożeń związanych z odebraniem postępowania dyscyplinarnego. Zaniepokojenie skutkami przyjęcia takich ustaw wyrazili w listach do Ministra Sprawiedliwości Prezydent CCBE, oraz adwokatury francuska i hiszpańska. We wrześniu 2007 r. w Warszawie gościła wspólna misja CCBE i IBA, która zakończy się opracowaniem raportu zawierającego ustalenia i wnioski z rozmów z różnymi podmiotami (Minister Sprawiedliwości odmówił spotkania). Raport zostanie przedstawiony na posiedzeniach CCBE i IBA, a także w Polsce. Zostanie on też przekazany instytucjom unijnym, europosłom i mediom. W tym samym czasie zorganizowano w Warszawie tzw. okrągły stół pt.: „W obronie rządów prawa w Polsce”, poświęcony zagrożeniom dla niezawisłości sądów i niezależności zawodów prawniczych. W obradach uczestniczyło kilkudziesięciu prawników z najbardziej znaczących organizacji prawniczych. Wynik obrad znalazł odpowiedni wyraz w mediach. Temu tematowi poświęcone też było warszawskie posiedzenie Stałego Komitetu CCBE.

Krajowa Rada zleciła również opracowanie ekspertyz prawnych, a także przeprowadzenie przez profesjonalną firmę badania opinii publicznej badań nad dostępnością pomocy prawnej. Powyższe stanowiska, raporty i ekspertyzy umożliwią przyszłym organom samorządu merytoryczną polemikę z w/w projektami ustaw, oczywiście o ile zostaną one w tym kształcie podtrzymane przez przyszłego Ministra Sprawiedliwości, rząd i parlament.

7. Sytuacja samorządu zawodowego

Nowelizacje ustawy o radcach prawnych z 2005 i z 2007 r. znacząco ograniczyły kompetencje organów samorządu zawodowego.

7.1 Samorządowi odebrane zostały w 2005 r. uprawnienia do uregulowania zasad i trybu przeprowadzania konkursu na aplikację radcowską (następstwo wyroku Trybunału Konstytucyjnego). Udział przedstawicieli samorządu w zespole przygotowującym pytania i komisjach konkursowych jest znikomy (dwie osoby na siedem). Cała sfera decyzyjna z tego zakresu przeszła w gestię Ministra Sprawiedliwości, a rady izby obciążone zostały wyłącznie obowiązkami o charakterze organizacyjnym. Ten stan rzeczy nie został zmieniony wyrokiem Trybunału z 2006 r.

Podobne uregulowania nowela z 2005 r. wprowadziła do przeprowadzania egzaminów radcowskich, co jednak spotkało się z negatywną oceną Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z 2006 r. Obecnie brak jest więc regulacji prawnej umożliwiającej przeprowadzenie egzaminu radcowskiego (poza egzaminami dla aplikantów wpisanych na listę przed wejściem w życie noweli z 2005 r.) Przyjęty ostatnio przez rząd projekt zmiany w naszej ustawie przewiduje daleko idącą korektę formuły egzaminu radcowskiego, ale w zespole do spraw pytań i komisjach egzaminacyjnych ma być zachowany parytet przedstawicieli Ministra i radców prawnych (po 4 osoby). Samorząd nie miałby jednak mieć wpływu (poza wyrażaniem opinii) na treść rozporządzeń wykonawczych dotyczących egzaminu jak i decyzji Ministra dotyczące zatwierdzania pytań i tematów, powoływania przewodniczących zespołu i komisji, itp.

7.2 Zmiana naszej ustawy w 2007 r. spowodowała dalsze ograniczenia samorządności zawodowej. I tak:

- zakres i formy nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad działalnością samorządu określa nie tylko ustawa o ustroju naszego zawodu, ale może to wynikać z innych ustaw;
- Minister może wystąpić do Sądu Najwyższego o uchylenie sprzecznej z prawem każdej uchwały każdego organu, Sąd Najwyższy uchylając uchwałę ustala wytyczne co do sposobu załatwienia sprawy;
- Minister może polecić samorządowemu rzecznikowi dyscyplinarnemu nie tylko wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, ale i skierowanie sprawy do sądu dyscyplinarnego (w oparciu o materiały Ministra i wbrew stanowisku rzecznika). Minister może również odwołać się od każdego orzeczenia i postanowienia kończącego postępowanie w sprawie;
- Od uchwały odwoławczej Prezydium KRRP w sprawach wpisowych przysługuje stronie jeszcze jedno odwołanie do Ministra. Minister może więc w tym trybie zakwestionować

odmowę wpisu z przyczyn rękojmiowych (na taką decyzję Ministra możemy się skarżyć do sądu administracyjnego).

- 7.3 Przyjęcie i wniesienie do Sejmu projektu ustawy o odebraniu samorządowi postępowania dyscyplinarnego oznaczałoby praktyczną likwidację samorządności zawodowej. Pozostawałoby to w oczywistej sprzeczności z art. 17 Konstytucji, ale w tym kontekście należy widzieć zapowiadaną w kampanii wyborczej konieczność zmiany Konstytucji m.in. dla skutecznej walki z korporacjami.
- 7.4 Nie ulega wątpliwości, że powyższe zmiany jak i ewentualne przyszłe, oparte na projekcie rządowym dotyczącym zmiany naszej ustawy w następstwie wyroku TK, jak i odebrania nam postępowania dyscyplinarnego powinny zostać poddane ocenie konstytucyjnej i ewentualnie zostać zaskarżone do Trybunału.
- 7.5 W przygotowanym projekcie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej przewiduje się przeniesienie uprawnień dotyczących kontroli i jakości świadczonej pomocy prawnej i ustalania jej standardów z samorządu zawodowego do rządowego organu nadzorującego taką pomoc. Krajowa Rada wniosła w tej sprawie sprzeciw.
- 7.6 Uchwalona już możliwość karania dziekanów za nieudzielenie odpowiedzi na sygnalizację sądu, jak i przewidziany w projekcie ustawy o opłatach za czynności pomocy prawnej obowiązek organów samorządu do zbierania, analizowania i oceny dodatkowych oświadczeń majątkowych składanych przez radców prawnych – wskazują na zupełne niezrozumienie istoty samorządności zawodowej. Samorządność taka jest przecież instytucją państwa obywatelskiego, przy pomocy której realizowane są konstytucyjne zasady pomocniczości i decentralizacji.

8. Przejrzystość działań i współpraca z izbami

Przyjęliśmy zasadę, że wszyscy radcowie prawni i aplikanci radcowscy będą na bieżąco informowani o wszystkich zagrożeniach dla zawodu i samorządu, jak i o zajmowanych przez Krajową Radę stanowiskach i podejmowanych działaniach. Realizacji tej zasady służy dział „To nas dotyczy” w *Radcy Prawnym*. W dziale tym zamieszczane są szczegółowe informacje o projektowanych ustawach (wraz z wyciągiem z ich tekstu), uchwały Prezydium i Krajowej Rady, wyroki Trybunału Konstytucyjnego z uzasadnieniem.

Czasopismo to realizuje również swoją funkcję organu promulgującego prawo wewnątrz samorządowe, zamieszczając podejmowane uchwały dotyczące działania samorządu i obowiązków jego członków.

Z inicjatywy Prezydium KRRP w czasopiśmie zamieszcza się artykuły interpretujące ciągle zmieniające się warunki wykonywania zawodu.

Na posiedzenia Krajowej Rady zapraszani są zawsze dziekani rad izb i przewodniczący krajowych organów samorządu. Odbyło się również w okresie kadencji, z udziałem funkcyjnych członków Prezydium, 6 konwentów dziekanów dla omówienia pojawiających się problemów, wymiany doświadczeń i ustalenia jednolitego postępowania.

Przygotowanie materiałów programowych na zjazd odbyło się po raz pierwszy przez przedstawicieli wszystkich izb delegowanych do zespołów powołanych przez Komisję Zjazdową, które pracowały na kilku sesjach. Programowe materiały wyjściowe zostały udostępnione wszystkim członkom samorządu poprzez specjalny numer *Radcy Prawnego* już w lutym 2007 r. Było to zaproszeniem do zabierania głosu oraz przedstawiania uwag i wniosków. Zorganizowano również cztery konferencje programowe dostępne dla przedstawicieli wszystkich izb – dla przedyskutowania przygotowanych już dokumentów. Zjazdowe dokumenty programowe, po ich przyjęciu przez Krajową Radę, zostały opublikowane w *Radcy Prawnym*, doręczonym jeszcze przed zjazdem.

Stanowisko naszego samorządu w istotnych sprawach dotyczących przestrzegania praworządności, niezawisłości sądów, niezależności zawodów prawniczych (w tym prokuratorów), a także projektowanych zmian w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym było prezentowane w specjalnie podejmowanych uchwałach, a także w toku dyskusji panelowych na corocznych ogólnopolskich dniach prawniczych. Uczestniczyliśmy również w pracach Porozumienia Samorządów Zawodów Prawniczych.

Należy też zauważyć, że w sposób znaczący wzrosła rzeczowa prezentacja problemów naszego zawodu i poglądów samorządu na łamach prasy, w szczególności w *Gazecie Prawnej* i *Rzeczpospolitej*. Krajowa Rada zapewniła sobie w okresach szczególnie ważnych obsługę profesjonalnej firmy *public relations*.

9. Stosunki z adwokaturą

W wielu kwestiach miała miejsce współpraca polegająca na wzajemnym informowaniu się o podjętych uchwałach, a także uzgadnianiu stanowisk prezentowanych wobec projektów ustaw. Potrafiliśmy również doprowadzić do współpracy w organizowaniu wydarzeń z udziałem organizacji międzynarodowych. Nie dały jednak efektu nasze starania o zorganizowanie wspólnego przedstawicielstwa w Brukseli.

Wobec pojawiających się fundamentalnych zagrożeń dla obu zawodów wynikających z w/w projektów ustaw, Krajowa Rada podjęła uchwały wskazujące na potrzebę podjęcia wstępnych, roboczych rozmów o merytorycznych problemach, co do których oba samorzady mogą mieć różne zdania. Wyraźnie zastrzeżliśmy, że oczywiście decyzje w sprawie podjęcia prac nad procedurą połączeniową należą do zjazdów obu samorządów. Inicjatywa podjęcia roboczych rozmów nie została przez adwokaturę przyjęta. Wiele wypowiedzi przedstawicieli adwokatury na łamach prasy i w mediach związanych z naszymi uchwałami świadczy o zupełnym niezrozumieniu naszych intencji i jest dowodem na kultywowanie ciągle emocjonalnego podejścia do istnienia dwóch prawie tożsamyh zawodów prawniczych.

10. Konkluzje

Krajowa Rada przez całą kadencję stawiała czoło bezwzględnie realizowanemu systemowi odchodzenia od samorządności zawodowej i ograniczania niezależności prawniczych zawodów zaufania publicznego.

Realizacja tych zamiarów politycznych opierała się na wyeliminowaniu jakiegokolwiek merytorycznej współpracy Ministerstwa z samorządem. Ministerstwo w zasadzie poprzestawało na zasięgnięciu opinii samorządu w stosunku do już gotowych projektów, dając często kuriozalnie krótkie terminu do zajęcia stanowiska (np. 3 dni). Wobec takiej praktyki Prezes Krajowej Rady złożył protest w specjalnym liście skierowanym do Ministra Sprawiedliwości. Samorządowi uniemożliwiano więc wykonywanie jego ustawowych zadań, tj. udziału w zapewnieniu warunków do wykonywania zawodu, ochrony interesów zawodowych radców prawnych, oraz współdziałania w kształtowaniu prawa. W tym kontekście niewesołą refleksję budzi fakt, iż trzeba było wielokrotnie sięgać do oceny przez Trybunał Konstytucyjny zgodności z Konstytucją przyjętych ustaw.

Opracowywane przez Ministerstwo projekty zmian nie były też poprzedzone obiektywną i rzeczową oceną istniejącego stanu rzeczy, zaś stanowiska niezależnych instytucji i organizacji prawniczych, jak i opinie ekspertów, nie miały w zasadzie wpływu na treść projektowanych rozwiązań.

Dokonane już zmiany ustawowe nie likwidują oczywiście samorządności zawodowej ani niezależności zawodu, choć ich ujemny wpływ jest w tym zakresie znaczący.

Zrealizowanie przygotowanych projektów ustaw doprowadzi jednak do likwidacji samorządności zawodowej i ukształtowania zawodu, na którego niezależność organy administracji samorządowej będą wywierały silną presję.

Wybrane na zjeździe organy jak i nowo powołane organy izb muszą więc w tym zakresie podjąć wszelkie działania, aby tym zagrożeniom zapobiec, bądź je znacząco zminimalizować. Należy też skorzystać w pełni z poparcia prawniczych organizacji międzynarodowych. Nasze czynne i rosnące merytoryczne uczestnictwo tych organizacji stwarza taką możliwość. Organizacje te były na bieżąco informowane o tych zagrożeniach, a ich działania dotychczasowe i deklarowana nam pomoc są dla nas bezcenne. Właściwemu wykorzystaniu tej pomocy służy również zorganizowanie stałego przedstawicielstwa Krajowej Rady w Brukseli, które po zatrudnieniu pracownika i formalnym zarejestrowaniu według prawa belgijskiego stworzyło organizacyjne ramy do odpowiedniego działania na forum unijnym.

Musimy jednak mieć świadomość, że w pewnym stopniu restrykcyjność dokonanych już, jak i zapowiedzianych zmian jest wynikiem słabości działania naszego samorządu w zakresie jego kompetencji nadzorczych i dyscyplinujących, a także następstwem nienależytego wykonywania zawodu przez wielu członków naszego samorządu. Ocena naszego samorządu i zawodu przedstawiana opinii publicznej jest także oceną uśrednioną, ponieważ nagłaśnia się wszystkie przypadki niewłaściwego postępowania nie tylko radców prawnych, ale również adwokatów i notariuszy. Powinniśmy więc być otwarci na dalsze zmiany zarówno w dostępie do zawodu, szkoleniu aplikacyjnym i w reagowaniu na niewłaściwe wykonywanie zawodu.

Ale zawód radcy prawnego musi zostać zawodem zaufania publicznego opartym na realnie istniejącej jego samorządności. Należy mieć nadzieję, że nowy Minister Sprawiedliwości, nowy rząd i nowy parlament podzieli ten pogląd.

Niech też widomym symbolem tożsamości tak rozumianego zawodu radcy prawnego stanie się sztandar naszego samorządu ustanowiony uchwałą Krajowej Rady z okazji jubileuszu 25-lecia ustawowego uregulowania zawodu. Z przedstawioną na nim maksymą „Wolność pod opieką prawa”.